

Передплата

на «РУСЛАНА» вносять:

в Австрії:

на цілий рік 20 кор.
на пів року 10 кор.
на чверть року 5 кор.
на місяць 170 кор.

За границею:

на цілий рік 16 рублів
або 36 франків
на пів року 8 рублів
або 18 франків

Поодинокі числа по 10 сот.

РУСЛАНА

«Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш; а не возьмеш милости і віри не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Шашкевича.

Виходить у Львові що дня крім неділь і руских свят о 5^{1/2} год. пополудни.

Редакція, адміністрація і експедиція «Руслана» під ч. 1. пл. Домбровского (Хорунщини). Експедиція місцева в Агенції Соколовского в пасажі Гавемана.

Рукописи звертає ся лише на попереднє застереженє. — Рекламації, неопечатаніє вільні від порта. — Оголошеня звичайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Надісланім» 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесеня по 30 сот. від стрічки.

О руску культуру.

(Конець).

Після півторагодинного викладу проф. Барвіньського розвела ся широка розправа на сю тему, а в ній забирали слово: др. Август Соколовский, проф. (радник двору) Казимир Моравский, голова Слав. Клубу проф. Здзеховский, др. Конечний, редактор Świat-a Słowiańsk-oro, др. Бопрé, редактор Głos-y Narod-y і посол Поповский.

Проф. Моравский підняв у своїй промові справу культурної спосібности Русинів. «Нема народів, говорив він, менше або більше культурних, яко таких, є лише народи менше або більше рецетивні на культуру. Що Русини є рецетивні на культуру, о тім свідчить їх народна поезія. Хоч особисто в творчости Шевченка виключно людській бачу перепопу, яка стає ему при вході у Пантеон всесвітної поезії, хоч і та сама ціха людова рускої культури, яка становить її силу внутрішню, але є її недомаганєм на зверх, стісняє і відокремлює неначе руску культуру від великої цивілізаційної семі, то однак з інших боків дає аж надто багато доказів сили». Проф. Моравский додає, що такий виклад, як проф. Барвіньського, багатий змістом, зрілий формою, вже сам про себе є доказом культурности Русинів. Іменем зібраних отже складає серед оплесків щирю подяку за труд і успіх.

Проф. Здзеховский зазначає, що делегация всеукраїнська на вересневий зїзд земців у Москві не досить рішучо боронила української окремішности, а в аргументах за автономією України єї речник не виходив навіть поза точку погляду виключно російську.

Проф. Барвіньский поясняє у відповіді поступованє української делегации певною відвічною навичкою тактики «підземности», від котрої українським політикам нараз визволити ся було би трудно.

Др. Конечний в довшій промові звертає увагу на те, що українсько-руський язик став письменним о много ранше від польського, що відтак монгольські найзди відобрали Руси спромогу розвивати культуру, а сама звязь з Византиєю не була чинником оживляючим. Порівнюючи розвиток рускої і польської культури, треба бути справедливим і узгляднити дві обставини: 1) о скілько труднійше було Русинам розвивати ся культурно; 2) скілько культурних сил всякло в польську культуру, а від-

так у московську. Тим, що привикли до понятя gente Ruthenus, natione Polonus, не легко було освоїти ся з гадкою про народну (а не лише людово-племінну) окремішність Руси, а коли відтак прийшла черга на инше випаченє, на natione Moschovitus, вважали ми се дивоглядом, коли тамто видавало ся нам зовсім природним; се шкідним, тамто корисним. Бесідник пригадує, як новочасна чеська культура виробляла ся довго — в німецькім одягу, поки скинула з себе сю личину. Писали Русини по московськи — алеж сам Палацкий писав історію чеського народу — по німецьки!

Культура Київна є неперечно — і то з кожного погляду — старша як культура Кракова. Але кожда культура може занепасти. Навіа польська культура стояла н. пр. около 1730 р. дивно низько, а однак було їй суджено стати не в одній ще області європейскою. Колиб ми видали наново покоління дармоїдів і неуків, моглиб нас Русини в культурі випередити. Цілий сей спір о культуральну висшість не має впрочім ніякого значіння, бо кождому народови належать ся народні права без огляду на стан єго культури.

Де розходить ся о політичні справи, треба уживати політичних аргументів. На погляд бесідника в польско-руськїм спорі трудно доглядіти ся політичної основи. Кидаємо на себе обопільно стрілами суєти, обидженої любови власної і доскулюємо собі способом, який не має властиво ніякої звязи з політикою. Область спірну між Поляками а Русинами треба би донерва вислідити, бо дійсність її не насуває! Накручує ся отже на політику багато річий, що не мають в собі ніякого політичного змісту, щоби лише оправдати якось «спір».

А однак мусить щось бути на дні тих немилих відносин! Поводу до політичної неприязни нема, але є неохота, є жаль, до котрого обидві сторони достарчають чимало поводів.

Головною причиною, на погляд д-ра Конечного, неохоти Поляків до Русинів є — відмінне розумінє рускої історії. Для руского загалу є Хмельницький народним лицарем, а козак ідеалом. Такі погляди роздратовують Поляків, а (дивним дивом) є они також наругою з історичної науки. Стан знаня власної історії серед Русинів є менше більше такий, як у Поляків був перед Шуйским і Калінкою. Ми перевели таку ревізію поглядів із сеї області і можемо бути в тім згляді взірцем для Руси. Русь має

справденні ідеали, а з єї історії дасть ся видобути щось ліпшого від Хмельницького і козака. Поки руска гадка не взнесе ся до автокритики, доти не буде також належної рускої політики. Одначе руска історіографія розвиває ся і polens volens мусить дійти до точки, на котрій почне ся повалюванє власних кумирів; се вже роблено навіть, але нишком; — прийде час на голосну роботу, а тоді Русини будуть чудувати ся многим річам і многим справам і настане скорє наближенє до польского народу на основі спільних ідеалів. Тоді Хмельницький буде вважаний зрадником України (подібно висловлював ся і Шевченко), а історія козаччини за збір фактів, поучаючих, якою Русь бути не повинна, наколи має розвивати ся.

Дивне то, говорив др. Конечний дальше, що ми споримо по більшій часті о се, що було. Се треба оставити історикам, а політики нехай дбають о се, що є і буде. А ми маємо обопільно ту фатальну силу, що одна сторона може становити про упадок другої.

Се, що єсть, не є вельми веселе, але бесідник висловлює сильне переконанє, що наколиб щезла неохота, помічено би відразу, що поміж Польщею а Русію нема ніякої суперечности політичної. Вмовлюємо се лише в себе, завдяки обопільним упередженям. А на упередженя одинока рада — пізнати ся ближше! Тимто кождий крок до належного поінформованя нас про Русинів є з польского становища горожанським ділом, є користію для нас самих. Тимто яко Поляки дякуємо послови Барвіньському за піднятий для Клубу труд і маймо віраду, що рускі прелегенти щораз частійше будуть нас відвідувати. В позбуваню упереджень мусить котрась сторона зробити почин; не уближить се певно характерови Поляка, що почне від себе.

Охорона емігрантів!

(Студія до австрійскої справи еміграційної враз із замітками над парламентарною анкетною в тійже справі, написана А л е к с. Вагнером).

(Конець).

Як в других річах, так і в справі захованя народности у емігрантів становить Канада цілковиту противність до сусідної великої републики. В Сполучених Державах є насильства, якими з кождої сторони старають ся приходця занекту-

вати, лиш сильні характери потраплять їм довгий час оперти ся. Що дня ба навіть що години показує ся там «бренгорневи з старої, драгнтивної вітчизни», що він так довго не дістане повної рівноуправи, доки не скине з себе, немов бруду сорочку, все то, що го еще визначає яко Европейця, та доки не занурить ся в єдиноспасительнім болоті панамериканізму. Боротись успішно против того напряму, що почавши від найвисших політичних, судових та адміністративних властей во всіх галузях цілого публичного житя, в цілім соціально економічнім організмі аж до самої Trade Union становить найвисшу провідну ідею, — се проблем, який не так легко розв'язати. Таж навіть Німці, що побіч Англьорійско-американців становлять там найбільшу та найсильнішу групу народну від 22 до 25 мільонів душ, навіть они не могли оперти ся тому наповори і дали ся по більшій часті і то в відражуючий спосіб занектувати.

Інакше зовсім має ся річ в Канаді: тут кождий може собі жити по свому і бути спасеним. До якої хто релігії належить, якою мовою бесідує, якої народности та звичаїв придержує ся, се нікого, з ким будь би зійшов ся, зовсім не обходить.

Він мусить лишень знати порозуміти ся в англійській урядовій та торговельній бесіді, мусить старати ся чесною та сталою працею причиняти ся зі своєї сторони до сильного добра та задосить чинити горожанським обовязкам — впрочім може собі кождий жити, як єму подобає ся. Ото є вповні демократична засада, на якій стоїть цілий соціальний організм тої молодої культурної держави, та котра доси так знаменитою показала ся, що навіть самі Янкеси, які тут тисячами приходять з сусідної републики, з подивом глядять на єї добродійний вплив. Головну часть нинішнього канадійского населеня становить доси еще французский елемент, бо виносить майже 2 мільони душ.

Французский Канадєць є ще й нині по 150 літах англійского панованя так гордим на свою народність, оказує таке трогаюче привязанє до рідної мови, рідних звичаїв, обичаїв та переказів, як за найславніших часів асєієн régime. Він є добрим і досвідченим горожанином великого союзу державного, що так щасливо розвиває ся під протекторатом Великої Британії, але він позістав Французом і мабуть позістане ним на завсїгди. В провінції Віевес мова французка є міжнародною мовою в провінціалнім парламенті, впрочім на рівні є уживаною в урядах та торговлі. Кождий, що хоче справувати там якийсь уряд публичний, мусить добре володіти бесідою і письмом французским.

Зовсім подібний примір бачимо у німецких Менонітів, що кількадесят літ тому переселились до Манітоби. В богатій полудневій провінції творять они неначе окрему малу державу в державі, що складає ся з яких 80 осель з головним містом Pheinland або Windmill village. Мають они свої осібні церкви, школи, суди, своїх війтів і начальників а навіть ского цісаря (так називають они голов-

ного начальника всіх громад). Придержують ся они завзято і витрєвало рідної мови, яку навіть чистійше заховали, як по деяких німецких місцях, слідять дуже пильно духовий розвій в старій вітчизні та старають ся їй дотримати кроку. Їх школи народні та промислові, їх публичні читальні і бібліотеки взірцево уряджені

Наші емігранти Чехи, Поляки, Угри а особливо Русини зуміли також від самого початку імміграційного руху до Канади добре оцінити важність своїх краян, та показали се в многих випадках практично. При виборі осель они тримають ся по можности разом, спомагають ся взаїмно в тяжких домових працях, будують собі власним коштом церкви, школи та місця на віча, та так серед ріжнородної интернаціональної мішанини відтворюють собі в мініатурі свою вітчизну. Стара вітчизна мусіла би ту лишень ініціативу подати, щоби існуюче вже здорове насінє піддержати та дати єму вповні розвинути ся. А якжеж малими средствами дало би ся се все зробити, коби лишень теперішні змаганя перевести в діло, систематично до діла забрати ся, та оглядно але постійно дальше єго культивувати!

Одинокий більший видаток, потрібний би був лишень на висланє сьвящеників і учителів народних. Рікрічно мусіло би ся з більшою громадою емігрантів вислати що принайменше одного молодого сьвященика (на переміну раз німецкої, раз польскої, рускої, чєскої, народности) та одного учителя, котрий би, заосмотрений одноразовою заплаатою 400 до 500 долларів на заложенє якого-такого гасдівства, ішов на велику рівнину, щоби чи то вже існуючим, чи то доперва закладаючим ся співнаціональним громадам нести духову підпомогу. Всьо проче можна би вже поладнати на дорозі добровільних складок за посередництвом центрального заряду еміграційного в Відни. Чи би то н. пр. богато коштувало, если би ц. к. видавництво шкільних книжок рікрічно вислало якийсь більший транспорт книжок в ріжних язиках та інших потрібних річий на адресу комісаря еміграційного в Вішнінегу, котрий би то всьо мав розділити поміж поодинокі громади. Яке би то сильне вражіне зробило на наших емігрантів за морем, если би високі достойники, богаті єпископства та монастирі, богаті приватні особи і пр. в старій вітчизні від часу до часу постарали ся зібрати для ново закладаючих ся осель де що пожиточних книжок до читалень, троха образів, церковних одежий, служебників, дзвінків і пр. та передали се віденьскому центральному зарядови, щоби се все відослав емігрантам. З якими вдячними чувствами, з якою правдивою патріотичною гордостію принимали би сєсі дари наші піоніри культури, розкинені по всіх закутках Manitob-и, Assiniboya, Saskatchewan, Alberta, Athabask-и, яко найвимовніші докази, що стара вітчизна про них не забула! Ото суть річи, які ту читачам в головних начерках можна було подати, а котрі если би їх центральний заряд еміграційний узнав за відповідні та дальше розвивав і в практичну систему уложив,

без великих коштів могли би принести найліпші наслідки та запевнити на будуче піддержанє національности наших відважних піонірів поза океаном.

Ціла починаюча ся акція, яка має повстати із введенєм в жите нового закона еміграційного, мусіла би собі лиш поставити за однуку девізу;

Охорона та дбанє про добро наших емігрантів!

Політичний огляд.

Засіданя державної ради в палаті послів відбувають ся щоденно, хотий наради, які дотичать правительственного проєкту про обезпеченє приватних урядників — не викликають загального заінтересованя. В понеділок і ві второк покінчено дискусію над законом про обезпеченє приватних урядників, а голосованє над тим законом відложено на нинішнє засіданє. На вчерашнім засіданю палати послів правительство предложило проєкт закона о підвиспеню емеритур державних урядників цивільних (також учителів) і слуг в дорозі самообезпеченя. Про парламентарне календарію на найближший час доносять, що по полагодженю закона про обезпеченє приватних урядників, нині і завтра будуть радити над законом про провінієнцією хмелю, в пятницю перейдуть до дискусії над законом про чеки, а в понеділок правительство має намір предложити закон про виборчу реформу. Однак перше читанє сего проєкту розічне ся не зараз, а перед ним приїде еще на дневний порядок друге читанє закона про контингент рекрута.

Борба о церков у Франції прибрала під добу дуже бурливу ціху. Розходить ся о інвентаризацию церковного маєтку, яку переводить правительственна власть в цілі забезпеченя єго на будуче. Против сєї інвентаризації відбувають ся демонстрації в сєй спосіб, що противники теперішнього правительства забарикадують ся внутр костелів і доперва по виломаню дверей, під напором війська уступають силі. До чисто релігійної справи домішані суть і політичні мотиви, бо інвентаризация сама собою не містить в собі нічо противного церкви. Поступованє деяких сьвящеників французских підчас переводженя інвентур в церквах стрітило ся з великим невдоволенєм висших властей церковних і розважніших сьвітских людей. З Парижа доносять, що парох церкви св. Кльотильди вислав до кард.-єпископа париского письмо, в котрім просить о димісію з уряду пароха тої церкви і уряду вікарія парискої єпархії, бо мимо єго виразного закау зроблено насильну демонстрацию против інвентаризації, що обнизило повагу і достоїнство Церкви. З другої же сторони доносять, що богато визначних личностей католицких парохій Ст. Жермен і Ст. Сільпіє вислали письмо до дотичних парохів, в котрих заявляють, що відмовляють всяких дальших датків на ті церкви для того, що їх парохы старали ся перешкодити демонстраціям против інвентаризації. В сій закрутній і не-

